

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Daša Mavrič

Mednarodne posvojitve – bi bili postopki lahko boljši?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Daša Mavrič

Mentor: prof. dr. Aleš Črnič

Mednarodne posvojitve – bi bili postopki lahko boljši?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Mednarodne posvojitve – bi bili postopki lahko boljši?

V diplomski nalogi se ukvarjam s težavo nizkega števila mednarodnih posvojitvev glede na število oddanih vlog. Kakšni so postopki, skozi katere mora bodoči posvojitelj, raziskujem v nalogi in ugotavljam, da so ti na več nivojih zapleteni. Pri raziskovanju področja mednarodnih posvojitvev v Sloveniji spoznamo tudi najzgodnejšo zgodovino posvojitvev, aktualno zakonodajo in odnos družbe do posvojencev ter posvojiteljev. K slednjemu sodi socializacija posvojenega otroka, ki je pri mednarodnih posvojitvah še nekoliko kompleksnejša. Pri raziskovanju problema postopkov mednarodne posvojitve primerjam postopke v Sloveniji in Italiji. Za primerjavo sem uporabila statistične podatke in zakonodajne postopke obeh držav. Italijo sem izbrala, ker je po številu posvojitvev tretja med članicami Evropske unije, hkrati pa ima uzakonjen natančen, dolgotrajen in zahteven postopek, skozi katerega morajo bodoči posvojitelji. Primer italijanske zakonodaje na področju mednarodnih posvojitvev torej dokazuje, da zahtevnost ni ovira pri odločitvi za posvojitev, temveč so jasna določila in pravila za bodoče posvojitelje dobrodošla.

Ključne besede: posvojitev, mednarodna posvojitev, postopki posvojitve, Slovenija, Italija.

International adoptions – Could we have a better procedures

In the thesis I discovered the problem of low number international adoptions in Slovenia in comparison of high number requesting applications for adoptions. In thesis I discover through what kind of process former parents have to go and I find out this are, in many way, complicated. Through research of international adoptions in Slovenia I also look back in the history of adoption, current law system and also society relation for adopted child and parents who adopt. I also write about socialization of adopted child, which is even more complex in international adoptions. In examining the problem of international adoption procedures in the thesis, I compare the procedures in Slovenia and the adoption procedures in Italy. For comparison, I used the statistical data and the legislative procedures of both countries. I have chosen Italy because, according to the number of adoptions, it is the third among the members of the European Union, and at the same time their legal process is precise, long-lasting and difficult for future adoptive parent. An example of Italian legislation in the field of international adoptions, therefore, proves that, despite its complexity, it is not an obstacle to the decision to adopt, but clear procedures and rules for future adoptive parents are welcome.

Key Words: adoption, international adoption, procedures of adoption, Slovenia, Italy.

Kazalo

1 UVOD	5
2 ZGODOVINA IN OPREDELITEV POJMOV	6
2.1 Zgodovina posvojitve	6
2.2 Opredelitev pojmov	8
3 PROBLEMATIKA MEDNARODNIH POSVOJITEV	12
3.1 Zakaj mednarodna posvojitve	13
3.2 Tabuji in posvojitve	16
3.3 Socializacija otroka	17
4 PROCES MEDNARODNE POSVOJITVE	19
4.1 Otrokove pravice v mednarodnih pravnih aktih	19
4.2 Najpomembnejši državni in mednarodni pravni akti	19
4.3 Postopek mednarodne posvojitve v Sloveniji	21
5 PRIMER DOBRE PRAKSE: ITALIJA	24
5.1 Primerjava statističnih podatkov med Slovenijo in Italijo	24
5.2 Primerjava postopkov posvojitve med Slovenijo in Italijo	25
6 ZAKLJUČEK	28
7 VIRI	29

1 UVOD

Čeprav je v Sloveniji zelo razširjeno rejništvo, pa niti popolne posvojitve niso redkost. Glavni namen posvojitve je zaščita otroka, ki je ostal brez staršev, hkrati pa se s tem izpolni želja po otroku paru, ki se odloči za to. Za posvojitve znotraj države je značilno dolgo čakanje, saj v Sloveniji ni veliko otrok, ki bi jih starši dali v posvojitev, razlog za to lahko pripišemo dobri dostopnosti do kontracepcije, posledično nizki stopnji nezaželenih nosečnosti, svobodni izbiri glede odločitve o splavu ter za naše okolje bolj značilnemu rejništvu. To je pri centrih za socialno delo bolj zaželeno, kar se pozna tudi na statistiki, decembra 2017 je bilo po podatkih ministrstva za delo, družino in socialne zadeve v rejništvu 892 otrok oziroma oseb.

Poleg notranjih posvojitvev so pri nas mogoče tudi mednarodne posvojitve, v tem kontekstu Slovenija sodi med države prejemnice, torej države, ki otroke iz drugih držav sprejmejo in ne oddajajo v tujino. Vendar se postopka mednarodne posvojitve v družbi držijo določeni splošno znani pridevniki – zapleten, drag, dolgotrajen, nejasen. V diplomskem delu bom zato raziskala postopek mednarodne posvojitve v Sloveniji, rešitve zanj ter ga primerjala s postopkom, skozi katerega morajo posvojitelji v Italiji in ki je glede na število posvojitvev očitno boljši za posvojitelje.

Ker je posvojitev kompleksni proces ter zelo osebna odločitev para ali osebe, ki otroka odda v posvojitev, in para ali osebe, ki ga posvoji, morajo biti postopki prilagojeni z mislijo na prav vse udeležence. Gre za formalnopravni proces, ki ga izvajajo socialne službe, ki jim država podeli pristojnosti. Socialne službe morajo biti v svojem delu dobro izobražene in izurjene, o procesu pa morajo veliko vedeti tudi posamezniki, ki bodo posvojili. "Posvojitev je metoda, ki ustvari pravno-formalno vez med otrokom in starši, ki ni obstajala ob rojstvu otroka" (Zaviršek, 2012, str. 25). Poznamo notranje in meddržavne oziroma mednarodne posvojitve, slednje se izvajajo, če ni otroka, ki bi ga lahko posvojitelj posvojil znotraj svoje države oziroma si posvojitelja želita otroka iz druge države. Meddržavne posvojitve so vedno pogostejše, saj se odpira vedno več možnosti in sklepa vedno več sporazumov z državami, ki omogočajo posvojitve. Vsaka posvojitev mora slediti načelom solidarnosti, kjer je na prvem mestu vedno otrok in njegove pravice. "Mednarodne posvojitve bi morale slediti plemenitemu dejanju – dati otroku drugo priložnost za boljše otroštvo in življenje v novi družini" (Kraljić, 2017, str. 77).

2 ZGODOVINA IN OPREDELITEV POJMOV

2.1 Zgodovina posvojitve

Leta 2285 pred našim štetjem je babilonski kralj Hammurabi prvi uzakonil posvojitve. "Posvojitve je ena najstarejših in najbolj znanih oblik socialnega starševstva" (Zaviršek, 2012, str. 26). Prvi znani posvojitelj je Julij Cezar, ki je svojo dinastijo nadaljeval s tem, da je posvojil nečaka Oktavijana (Klun, 2008, str. 19).

"Že pri različnih germanskih plemenih je obstajal bodisi sodni bodisi simbolični postopek, s katerim so nekoga sprejeli v tujo hišno skupnost, da bi nadaljevali družino in ohranili dediščino, ker ni imela lastnih sinov" (prav tam, str. 20). Rimljani so postopek posvojitve uzakonili v pravnem smislu, poznali so popolno posvojitve (*adoptio plena*) in *adoptio minus plena*, pri kateri je otrok ostal v starševski oblasti rodnega očeta in je dobil samo pravico do dedovanja po posvojitelju. Iz rimskega prava je nato dolgo izhajala tudi nemška sodna praksa, ki je temeljila na vzpostavitvi razmerja s pravico do dedovanja po posvojitelju (prav tam).

Posvojitve so ena prvih strategij dedovanja, ki je parom, ki niso mogli imeti otrok, omogočila, da dobijo potomca, na katerega se je prenašalo premoženje po očetu, ali pa da so prišli do otroka željenega spola, saj ženske v obdobju predkrščanske Evrope še niso smele dedovati. Z vse večjim vplivom krščanskih prepovedi je Cerkev prepovedala posvojitve. "Pravzaprav o posvojenih otrocih govori kot o 'otrocih krive prisege', ki so Boga (ali njegovo cerkev) ogoljufali za tisto, kar mu po pravici pripada" (Goody, 2003, str. 61). Cerkev je posvojitvam nasprotovala zaradi premoženja, saj je lastnino tako dobil posvojeni otrok, v nasprotnem primeru pa bi šla njej; če namreč v družini ni bilo moških dedičev, je bila večja verjetnost, da je premoženje dobila Cerkev.

"Prvi pravi zakon, ki je v celoti določal posvojitve, so sprejeli leta 1851 v ZDA, v državi Massachusetts" (Klun, 2008, str. 19). Z zmanjševanjem verskih sankcij so začeli razpadati tudi zakoni, razmerja med poroko, spolnostjo in reprodukcijo pa so se spremenila.

"V nacionalistično-fašističnem obdobju je bila posvojitve instrument ideološke populacije in rasne politike. V vojnem obdobju je veliko otrok potrebovalo starše" (prav tam). Vedno več je bilo zabeleženih registracij za posvojitve in še več prijav morebitnih posvojiteljev. "V posvojitve so

smeli iti le rasno polnovredni otroci brez dednih bolezni" (prav tam). Neprimerni za posvojitve so bili otroci drugih ras in pripadniki etničnih manjšin, zato so bile take posvojitve nedopustne. (prav tam, str. 20)

Posvojitve so značilne v različnih kulturah in družbah, a nekatere veljajo omejitve. "Pri muslimanih v Iranu je znano, da ta pri sunitih ni sprejemljiva, šiiti pa jo sprejemajo. Razlika je posledica različne razlage Korana. V Indiji so posvojitve dovoljene le hindujcem, pripadnikom drugih ver pa ne, slednji lahko postanejo zgolj skrbniki otrok, skrbništvo preneha po dopoljenem 18. letu" (prav tam). V številnih arabskih deželah pri posvojitvi otrok ne postane enakovreden biološkemu otroku, temveč je le varovanec posvojiteljev. Prav tako obdrži svoj priimek in tudi uradno ni nikoli obravnavan kot biološki otrok. Vendar pravilo ne velja, če posvojiteljica otroka doji. "Posvojitve izven družine so izredno pogoste med afriškimi plemeni, kjer si družine pogosto izmenjujejo ter podarjajo otroke, saj verjamejo, da to izboljšuje razumevanje in povezanost med klani" (prav tam).

Posvojitve je torej zelo stara pravna ustanova, pojavila se je že pred nastankom države in prava. "Nekdaj sta bila glavna razloga za posvojitve otroka nujna potreba po dediču moškega spola in smrt bližnjih sorodnikov, ki so zapustili majhne otroke, danes pa je najpogostejši razlog neplodnost" (Zaviršek, 2012, str. 27). A to ni edini razlog, vedno bolj močno je zavedanje o življenju otrok v sirotišnicah, zato posvojitelji na posvojitve ne gledajo le iz lastnih potreb, temveč tudi iz otrokovih. Razumejo in se zavedajo negativnih posledic življenja ter vzgoje v domovih za otroke, sirotišnicah. "Otrok je vse bolj postajal subjekt s pravicami. Te je ubesedila konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989, med katerimi je tudi pravica otrok do običajnega življenja izven institucij. Mnogi odrasli ne posvojijo več otroka le zato, ker ne morejo imeti bioloških, ampak zato, da mu omogočijo običajno življenje namesto totalnega zavodskega okrilja in dolgotrajne revščine" (prav tam, str. 29). V preteklosti so bile posvojitve omejene na geografska območja (ista vas, kraj, sorodstvena skupina), danes pa segajo v sosednje ali oddaljene države in na druge celine (prav tam, str. 27).

Za razliko od tradicionalnih posvojitve so mednarodne posvojitve relativno moderen trend, ki se je razširil po drugi svetovni vojni in se nadaljeval v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Največ posvojitve so imeli in jih imajo še danes Američani, vsako leto namreč posvojijo okoli 22 tisoč otrok, ki večinoma prihajajo iz Kitajske, Azije in jugovzhodne Evrope (Rezar, 2007,

str. 51). Kakovostno načrtovanje rojstev v posameznih državah posledično vpliva na število mednarodnih posvojitev. V Angliji in Walesu je bilo leta 1970 za posvojitev na voljo 8500 otrok, leta 2003 pa le še 200. Na Švedskem in Norveškem, kot piše Jonathan Dickens (2009, str. 599, v Zaviršek, 2012, str. 28)¹, predstavljajo mednarodne posvojitve 98 % delež vseh posvojitev, kar pomeni, da v državi skorajda ni nezaželenih otrok za posvojitev. V ekonomsko in socialno razvitejših območjih skoraj ni otrok, ki so ob rojstvu na voljo za posvojitev zaradi nezaželenih nosečnosti, smrti in moralnih obsodb na račun neporočenih žensk (Zaviršek, 2012, str. 28).

Po drugi strani pa je ravno v teh družbah, ekonomsko najbolj razvitih, vedno več mednarodnih posvojitev, razlog je lahko ta, da vse pogosteje posvajajo samske ženske.

Čeprav so posvojitve ena najstarejših oblik socialnega starševstva, se je raziskovanje na tem področju po pisanju Zavirškove razmahnilo šele v zadnjih 25 letih. "Izkušnje staršev in otrok so vplivale na delo državnih organov, ki so pristojni za to področje, in na strokovno prakso. Mnoge zgodbe tistih, ki so bili posvojeni, so postale vir znanja, utemeljenega na izkušnji" (prav tam, str. 26).

"V Sloveniji so bile posvojitve pred letom 1962 redkost, po letu 1974 pa je začelo njihovo število naraščati, začelo se je sodelovanje z republikami bivše Jugoslavije. Veliko otrok, ki so posvojeni v Sloveniji, prihaja iz nekdanje Jugoslavije, kjer je bilo veliko ustanov za otroke (dečji domovi)" (Klun, 2008, str. 21). Kljub temu, da se pri nas na posvojitev otroka iz Slovenije čaka vsaj pet let, mednarodne posvojitve niso razširjene. Vzrok je verjetno v "slabi obveščenosti ljudi, da ta možnost obstaja, in neznanje strokovnih delavk in delavcev" (Rezar, 2009, str. 51). Avtorica še piše, da so mednarodne posvojitve tabu tema tudi med strokovnjaki, ne le v širši javnosti. Ljudje ob tem pojmu še vedno pomislijo na kupovanje otrok, da gre le za modno muho in da je taka posvojitev ilegalna.

2.2 Opredelite pojmov

Popolna posvojitev – gre za posvojitev, s katero otrok dobi vse pravice, ki jih ima biološki otrok, ter se popolnoma vključi v družino, ki je otroka posvojila (Zaviršek, 2012, str. 23). S tem se loči

---

¹ Dickens, J. (2009). Social policy approaches to intercountry adoption. *Social Work*, 52(5), 595–607.

od svoje biološke družine, pravice med otrokom in biološkimi starši prenehajo in se prenesejo v posvojiteljsko družino, popolne posvojitve pa ni mogoče razvezati. V Sloveniji so zakonsko dovoljene le popolne posvojitve (Klun, 2008, str. 21).

Zaprta posvojitve – otrok nima pravice, da bi pri dopolnjenih 18 letih oziroma ob polnoletnosti pridobil informacije o bioloških starših. Prav tako ti ne morejo dobiti informacij o otroku, ki so ga dali v posvojitve (Zaviršek, 2012, str. 23). Otroci, ki so tako posvojeni, imajo pogosteje čustvene težave, saj ne poznajo svojega izvora, vseskozi so soočeni z določenim prikrivanjem in skrivnostmi. "V preteklosti je strokovna služba pritrnila razmišljanju, da je za otroka najbolje, da se mu prikrije dejansko stanje, medtem ko se v današnjih časih vse bolj uveljavlja odprti model posvojitve" (Podbevšek in Šolar-Meglič, 2009, str. 14).

Odprta posvojitve – teh je več vrst, najpogostejša je tista, kjer ima otrok pravico do informacij o bioloških starših, ko doseže polnoletnost. Velja tudi obratno, biološki starši imajo pravico do informacij (Zaviršek, 2012, str. 23). Otroci so med odraščanjem seznanjeni z dejstvom, da so posvojeni, lahko dobijo informacije o bioloških starših, prav tako se lahko z njimi srečajo. "Zagovorniki odprtega modela posvojitve so prepričani, da bi morala biti vloga strokovne službe manj usmerjena v varovanje tajnosti podatkov o posvojencih in njihovih bioloških starših" (Podbevšek in Šolar-Meglič, 2009, str. 14).

Roditeljska pravica – je pravni izraz skrbi staršev za otroka. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih² (dalje ZZZDR) v svojem 4. členu govori o tem, da imajo starši pravice in dolžnosti, da skrbijo za življenje, osebni razvoj, pravice in koristi svojih mladoletnih otrok. Roditeljsko pravico zapoveduje skupaj očetu in materi.

Odvzem roditeljske pravice – kot določa ZZZDR v svojem 116. členu se roditeljska pravica odvzame roditelju, ki to pravico zlorablja ali otroka zapusti ali pa je s svojim ravnanjem pokazal, da ne bo skrbel za otroka. Roditeljsko pravico se odvzame s sodno odločbo. Roditeljska pravica se lahko roditelju vrne, če prenehajo razlogi, zaradi katerih mu je bila odvzeta; izjema so primeri, kadar gre za posvojenega otroka.

---

² Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih – ZZZDR, 1977. Uradni list RS št. 69/04.

Roditeljica ali biološka mati otroka – "roditeljica je ženska, ki je otroka rodila, vendar iz kakršnihkoli razlogov ni uspela opravljati materinstva in je na lastno željo, z izjavo, oddala otroka v posvojitev ali pa ji je bila odvzeta roditeljska pravica, kar je postal razlog posvojitve" (Klun, 2008, str. 9). S tem pojmom se največkrat poimenuje žensko, ki je otroka oddala v posvojitev takoj po rojstvu in z materinstvom niti ni začela. Lahko uporabljamo tudi izraza biološka mati in rodna mati.

Socialni starši – "vsaj eden ali oba starša nista z otrokom biološko povezana, ampak sta njegova socialna starša. Posvojitev je oblika socialnovarstvenega ukrepa države v primeru, ko ostane otrok brez staršev ali ti zaradi kateregakoli razloga ne morejo skrbeti zanj" (Zaviršek, 2012, str. 26). V kontekstu s posvojitvami lahko govorimo tudi o posvojiteljih ali adoptivnih starših. V uporabi je tudi izraz nadomestni starši. V pogovornem jeziku se jih poimenuje tudi krušne starše, kljub temu da je izraz zastarel in neprimeren (Klun, 2008, str. 9).

Družina – večgeneracijska skupnost, v kateri se dogaja primarna socializacija otrok. Šteje najmanj dva člana (enega odraslega in enega otroka). ZZZDR v svojem 2. členu tudi pravno družino opredeljuje kot življenjsko skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. Življenjska skupnost brez otrok ni družina, ne glede na to, ali gre za zakonsko ali zunajzakonsko zvezo. Za pojem družine prav tako ni potrebno, da otrok živi z obema staršema, ampak zadostuje, da živi z enim staršem, bodisi biološkim ali socialnim, ali pa z odraslo osebo, ki ima po zakonu pravice in obveznosti do otroka.

Družinsko življenje v Sloveniji se vse bolj spreminja. "Današnji statistični viri dokazujejo, da gre v Sloveniji in tudi v Ljubljani za večje spremembe na področju sklepanja poročnih aliانس, saj postajajo zakonske zveze vse bolj nestabilne in nestalne, zmanjšuje se število porok, povečuje število razvez ter narašča število združenih družin. Podobni procesi so značilni za druge evropske države, kjer naraščajo enostarševske družine in žensko centrirana gospodinjstva" (Zaviršek, 2009a, str. 9). Zakonska zveza v primerjavi z zunajzakonsko skupnostjo ni nič kaj bolj trdno razmerje in zaradi tega otroci, ki živijo v takšni skupnosti, niso prikrajšani za skrb obeh staršev.

Sorodstvo/svaštvo – sorodstvo je razmerje med starši in njihovimi otroki in pa otroci med seboj. Gre za krvno sorodstvo. Enako pravno opredeljeno razmerje, kot je sorodstvo, lahko nastane tudi umetno, s popolno posvojitvijo, a razmerje med osebami, ki jih veže posvojitev, ni sorodstvo,

temveč svaštvo (Klun, 2008, str. 18). "Svaštvo je tudi razmerje med enim zakoncem in sorodniki drugega zakonca. Podlaga svaštva je torej zakonska zveza. Zunajzakonska zveza (kljub temu da je v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo) ne ustvarja svaštva med partnerjem in sorodniki drugega partnerja. Iz svaštva izvira dolžnost preživljanja, ki pa je omejena le na razmerje očim, mačeha-pastorek, pastorka" (Zupančič, 1999, 46–47, v Klun, 2008, str. 18)³.

Mednarodna posvojitev – gre za posvojitev otroka iz druge države, pri postopku pa država, kjer je otrok rojen, določa pogoje in celoten potek posvojitve. "Kandidati za posvojitev imajo vso pravico z vso dokumentacijo, ki je potrebna za posvojitev v Sloveniji, iskati tudi v drugih državah" (Podbevšek in Šolar-Meglič, 2009, str. 82).

Država izvora – to je država, v kateri se odda v posvojitev v drugo državo večje število otrok (Zaviršek, 2012, str. 24).

Država prejemnica – država, v katero prihajajo otroci iz druge države za namen posvojitve (prav tam).

Zasebna posvojitev – gre za postopek, pri katerem biološki starši s posredovanjem agencije oddajo otroka v posvojitev in preide otrok od bioloških staršev k socialni. Ta praksa se izvaja v nekaterih zahodnih državah, med drugim v ZDA (prav tam).

---

³ Zupančič, E. 1993. *Izpolnjena hrepenenja: resnične zgodbe posvojenih otrok*. Ljubljana: Založba Naša žena.

3 PROBLEMATIKA MEDNARODNIH POSVOJITEV

"Postopek mednarodne posvojitve zahteva veliko energije in iznajdljivosti" (Rezar, 2009, str. 58). Avtorica z intervjuji s posvojitelji ugotavlja, da so bili ti kot bodoči starši večkrat prepuščeni sami sebi, saj je nepoznavanje strokovnih delavcev vplivalo na upočasnen postopek in marsikatero napake. Da gre pri mednarodnih posvojitvah za bolj kompleksno delo, ki terja več angažmaja socialnega delavca, lahko sklepamo že iz definicije socialnega dela, ki jo uporablja mednarodna zveza socialnih delavcev: "Stroka socialnega dela spodbuja socialne spremembe, premagovanje problemov v človeških odnosih, opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za to, da se doseže večja blaginja. S praktično uporabo teorij človeškega vedenja in socialnih sistemov socialno delo posreduje tam, kjer ljudje vstopajo v interakcije s svojim okoljem. Socialno delo temelji na načelih človekovih pravic in socialne pravičnosti" (Zorn, 2005, str. 10). Če to definicijo postavimo v kontekst sodelovanja z drugimi državami in kulturami, ugotovimo, da delo zahteva izkušnje, ki hkrati pripeljejo do večje tolerance in sprejemanja. Socialni delavci po svetu se zavedajo, da so teorije, metode in tehnike socialnega dela uporabne le ali predvsem v kontekstu določene skupnosti. Za socialne delavce je zato pomembno, "da se naučijo razlikovati med vrednoto, ki je od njihove drugačna in jim povzroča nelagodje, in med vrednoto, ki je nesprejemljiva" (Povodnik, 2006, str. 22). Socialni delavci se namreč pri meddržavnem delu srečujejo z vrednotami, ki jo lahko, če so tolerantni, sprejmejo, naleteli pa bodo tudi na takšne, ki jih morajo zavrniti, saj lahko povzročajo škodo človekovemu dostojanstvu.

Pri mednarodnih posvojitvah sta ključna zakonodaja in nadzor držav, ki preprečuje izkoriščanje otrok in procesa posvojitve. Zaradi izkušenj mnogo parov, ki so se odločili za posvojitve, namreč ne moremo mimo dejstva, da posvojitelji in različne agencije za posvojitve ne sledijo osnovnemu cilju posvojitve – pomagati otroku, ki nima staršev. Lahko si namreč želijo posvojitve iz drugačnih namenov, denimo za delovno silo, ekonomske ugodnosti, celo prodajo organov, otroške prostitucije ali pedofilije. Ravno zaradi tega so se države zavzele za stroge mehanizme, ki preprečujejo takšne posvojitve. Postopki so zato zahtevni, dolgotrajni in marsikdaj celo preprečijo posvojitve (Kraljić, 2017, str. 73–76). Prav tako je prepovedano, da ima kdorkoli finančne koristi na račun mednarodne posvojitve. Dovoljeni so le pravni stroški, ki nastanejo ob procesu pridobivanju ustreznih potrdil. Vendar pa ni vedno tako, korupcija in izkoriščanje sta tako

razširjena, da je bilo med letoma 1995 in 2008 skoraj polovica od 40 držav na seznamu ameriške vlade, iz katerih so mednarodne posvojitve prepovedane. Agencije za posvojitve namreč prepogosto zlorabijo mlade, neporočene in socialno ogrožene mame. Ne eni strani agencije posvojiteljem zaračunajo ogromne zneske, medtem ko bi že majhna mesečna vsota pomagala biološkim staršem vzgajati svojega otroka (prav tam).

Ne glede na to, da je služenje s posvojitvami prepovedano, pa ne moremo mimo dejstva, da so posvojitve značilne za bogatejše, razvitejše države. "V bogatejših državah ljudje plačajo, da pridejo do otroka, v revnejših pa ženske rojevajo, a zanje pogosto ne morejo ekonomsko skrbeti. Gre za klasično pot redkih mednarodnih dobrin (na primer trgovanja s človeškimi organi), ki potujejo od globalnega juga na globalni sever in od vzhoda na zahod" (Zaviršek, 2012, str. 33). Vzorke za takšno neenakost lahko najdemo v brezbržnem odnosu neoliberalnih politik do revnejšega sveta, izobrazbe žensk, reproduktivnega zdravja žensk, podpore staršem in podpore samskim materam (prav tam). Kot potrditev potovanja otrok iz revnejšega v bogatejši svet je že seznam pet največjih držav prejemnic otrok, to so ZDA, Kanada, Španija, Francija in Italija. Sledijo jim Nizozemska, Norveška, Danska, Avstralija (prav tam, str. 32). Tudi v Slovenijo so otroci pred letom 1991 prihajali večinoma iz držav južneje od nas, držav nekdanje Jugoslavije, kar pa Zavirškova vidi kot posledico slabšega reproduktivnega zdravja, moralnih pritiskov na neporočene ženske in tamkajšnje revščine (prav tam, str. 35).

3.1. Zakaj mednarodna posvojitve

Pari se za mednarodno posvojitve odločajo predvsem zaradi dolge čakalne dobe pri posvojitvah znotraj države. Pari, ki si želijo notranje posvojitve, čakajo od enega leta do celo deset let. Veliko ljudi se ravno zato odloča za mednarodne posvojitve, ki potekajo hitreje. Nekateri pa v tej možnosti vidijo edino pot, po kateri bi prišli do otroka.

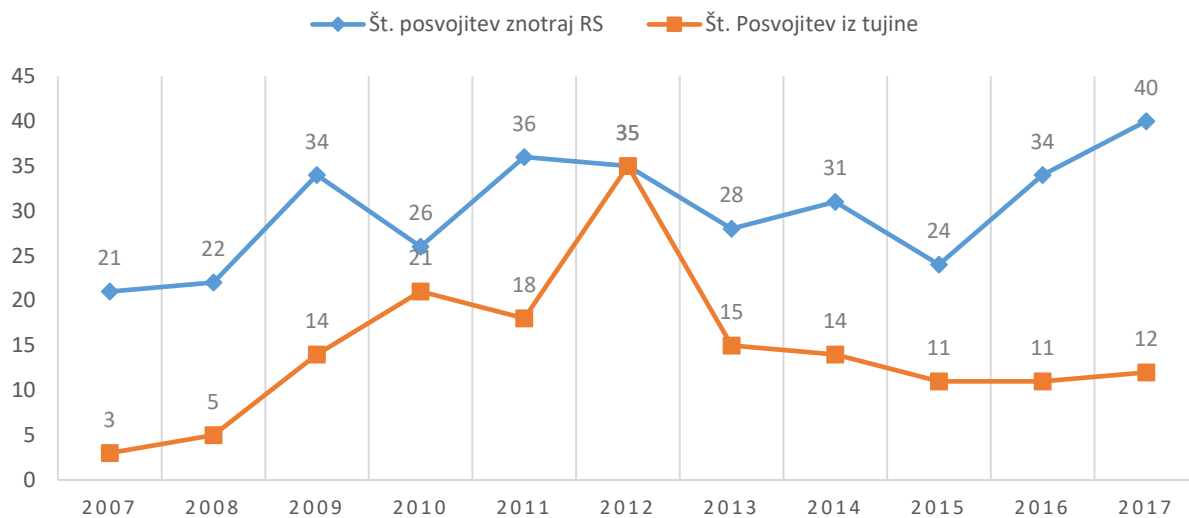
Od leta 2005, od vzpostavitve registra, ki ga vodi ministrstvo za notranje zadeve, do vključno leta 2017 je bilo v Sloveniji posvojenih 177 otrok iz tujine. Iz podatkov, ki jih na svoji spletni strani objavlja ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, je razvidno, da otroci k nam prihajajo iz Rusije, Romunije, Makedonije, Ukrajine, Črne gore, Srbije, Združenih držav Amerike, Hrvaške, Kitajske, Madagaskarja, Bosne in Hercegovine, Moldavije, Gvineje Bissasu, Gane, Turčije,

Španije, Etiopije, Konga, Poljske, Avstrije, Kazahstana, Brazilije, Dominikanske republike, Liberije, Nepala, Češke in Kanade. Koliko otrok je iz katere države, zaradi statistične zaščite ni objavljeno.

Leta 2017 je bilo pri nas 12 mednarodno posvojenih otrok. Največ mednarodnih posvojitvev je bilo leta 2012, in sicer 35, tisto leto je bilo število mednarodnih posvojitvev izenačeno s številom notranjih, a med te sodijo tudi enostranske posvojitve, kjer zakonec ali zunajzakonski partner posvoji partnerjevega biološkega otroka. Kot lahko razberemo iz tabele 3.1, je število notranjih posvojitvev sicer vsako leto višje od števila mednarodnih posvojitvev.

Vseh posvojitvev v Sloveniji je v povprečju 43 na leto, oddanih vlog pa bistveno več. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve navaja podatek za leto 2015, ko je bilo na centrih za socialno delo oddanih 509 vlog za posvojitvev – od tega je 369 parov/posameznikov že ocenjenih kot možni oziroma primerni posvojitelji, za 140 pa končno mnenje centrov za socialno delo še ni bilo podano. V letu 2016 je bilo po podatkih informacijskega sistema na centrih za socialno delo vloženih 5 novih vlog za posvojitvev.

Slika 3.1: Razmerje med notranjimi in mednarodnimi posvojitvami v obdobju zadnjih 10 let

Dejavniki, ki spodbujajo razpravo o mednarodnih posvojitvah v Sloveniji, so izjemno malo posvojitvev v Sloveniji, veliko parov, ki na posvojitvev čakajo, ter nedorečena doktrina socialnega dela na področju rejništva otrok. V mednarodnem okviru k zaželenosti takšnih posvojitvev prispeva

veliko število deprivilegiranih sirot po svetu, ki so starše izgubile zaradi revščine, aidsa, oboroženih spopadov, naravnih katastrof in drugih nesrečnih okoliščin.

In če je še vedno večina posvojiteljev parov, ki ne morejo imeti bioloških otrok, pa je v zadnjih letih naraslo tudi število posvojiteljev, ki imajo biološke otroke in se iz humanitarnih vzgibov odločijo še za posvojitev.

Poleg tega trenda pa se pojavlja še en: narašča število posvojitvev med samskimi ženskami. V zadnjih 20 letih se to število skokovito povečuje. "Lahko gre za ženske, ki se niso odločile za dolgotrajno partnersko vezo, a si želijo postati starš" (Zaviršek, 2012, str. 94). Prav te v veliki večini posvojijo otroke iz tujine, "saj se redke otroke, ki se rodijo v državi sprejema, praviloma 'prihrani' za zakonske pare. Raziskovalci so še ugotovili, da je večina otrok, ki so jih posvojile bele samske matere, temnopoltih ali pa imajo oznako 'otrok, ki ga je težko oddati', ker so starejši ali ovirani. Te ugotovitve potrjujejo govornice, da samskim ženskam pogosteje ponudijo v posvojitev hendikepirane otroke" (prav tam). Pomembno pa je dejstvo, da raziskave ugotavljajo, da so posvojitve samskih žensk enako uspešne ali neuspešne kot posvojitve zakonskih parov. Ugotavljajo še, da so samske ženske, ki posvojijo otroka, praviloma avtonomne, večinoma posvojijo le enega otroka in zanj zelo skrbijo ter mu namenjajo veliko starševske pozornosti, mu zagotavljajo varen ekonomski steber, otroci samskih mater pa so velikokrat samostojnejši (prav tam, str. 96).

Čeprav je mednarodna posvojitev koristna tako za par, družino ali posameznika, ki želi posvojiti otroka, kot tudi za otroka, ki je ostal brez staršev in je v procesu posvojitve, pa postopki v Sloveniji niso tekoči, socialni delavci nimajo dovolj izkušenj ter izobrazbe in številni zapleti upočasnjujejo celoten proces. "Postopek vsake, tudi mednarodne posvojitve, se začne z oddajo vloge na pristojni center za socialno delo. Ko ljudje oddajo vlogo, naletijo na različne odzive socialnih delavcev" (Rezar, 2009, str. 62). Avtorica navaja osebne zgodbe, iz katerih je razvidno, da so imeli bodoči starši pred odločitvijo za posvojitev vrsto težkih in neprijetnih situacij. Do teh je prišlo, ker socialne delavke in delavci niso usposobljeni za strokovno podporo in pomoč na tem področju, čeprav jih zavezuje kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije, v katerem je zapisano: Delo socialne delavke/delavca mora biti vselej v pomoč in korist uporabnikom, s katerim dela. Tega ne sme ogroziti noben drug(ačen) interes ali namen (4. člen). (prav tam) "Zdi se, da bi moralo prav ministrstvo za delo, družine in socialne zadeve na področju mednarodnih posvojitvev bolj preverjati strokovnost socialnih služb, ki naj bi pomagale parom in posameznikom, posameznicam v tem postopku" (prav tam). Zgodbe, ki jih preko svojih raziskav izpostavlja več avtorjev, med njimi tudi Darja Zaviršek in Irena Rezar, v večini opisujejo slabe izkušnje s socialnimi delavci; nekateri se niso še nikoli sprijeli s procesom mednarodne posvojitve, nekateri posvojiteljem celo

pravijo, da v Sloveniji ni možnosti mednarodne posvojitve, drugi so na tem področju premalo izobraženi. Rezarjeva zato izpostavlja, da bi za minimalno ureditev morali:

"Urediti pravila, kako naj se centri za socialno delo obnašajo do parov, posameznic in posameznikov, ki so v postopku mednarodnih posvojitvev. Socialni delavci in ostali strokovni delavci bi morali biti dobro seznanjeni s postopki in imeti znanje za ravnanje na tem specifičnem področju. Treba bi bilo organizirati center za mednarodne posvojitve, kjer bi posvojitelji dobili vse informacije in napotke, kaj zahteva postopek, katere dokumente je treba pridobiti za posvojitvev v posameznih državah, kje lahko pridobijo te dokumente ipd.; tako bi se vzpostavila baza podatkov, ki bi pomagala ljudem v postopku posvojitve. V tovrstnem centru za mednarodne posvojitve bi pridobili tudi socialno, psihološko in pedagoško mnenje, ki ga potrebujejo za posvojitvev otroka v tujini. Organizirati bi morali seminarje s specifičnimi temami za bodoče starše s posebnostjo posvojiteljev. Prav tako organizirati vrstniške skupine za otroke, mlade in odrasle, ki so bili posvojeni ter ozaveščati javnost o mednarodnih posvojitvah" (prav tam, str. 63).

3.2 Tabuji in posvojitve

Da so posvojitve v določenih družbah še vedno tabu tema, lahko sklepamo po tem, da mnogi starši otroku skrivajo dejstvo, da je posvojen. A ravno z mednarodnimi posvojitvami, kadar je otrok druge rase kot starši, se ti tabuji mehčajo oziroma izničujejo. "Empirične raziskave dokazujejo, da so starši, ki so posvojili otroka druge etične skupine ali barve kože, bolj pripravljeni govoriti o posvojitvi, saj že sama razlika nujno spodbudi odkritost in pripovedovanje" (Zaviršek, 2012, str. 111). A hkrati lahko povežemo, da so starši, ki se odločijo za posvojitvev v tujini, že sami bolj odprti do pluralnosti in posvojitve ne tabuizirajo.

K detabuizaciji posvojitvev največ pripomoreta ozaveščanje in informiranje. Pri tem imajo veliko nalogo socialni delavci, ki informirajo o soobstoju različnih družinskih oblik. Socialni delavec lahko veliko pomaga tudi s tem, da starše s podobnimi izkušnjami poveže skupaj in si ti lahko delijo izkušnje. Socialne službe z informiranjem spodbujajo, da posvojitelji oziroma starši presežejo lastne predsodke in odprto govorijo o posvojitvi ter otroku povedo resnico. Ta je še posebno cenjena od osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je uveljavila nova ideologija, ki zagovarja, da imajo otroci pravico do čim več informacij o svojih bioloških začetkih. Ta ideologija je poudarjala, da bo oseba brez tega vedenja vse življenje obremenjena s primarno rano, ki je ne bo mogla zaceliti. "Številni avtorji na podlagi empiričnih raziskav ugotavljajo, da si samo okoli petdeset odstotkov odraslih, ki so bili posvojeni, želi, da bi poiskali biološke starše" (prav tam, str. 107). Strokovnjaki iz prakse ugotavljajo, da je najbolje za razvoj otroka, da dejstvo o posvojitvi raste z otrokom in drugimi družinskimi člani, namesto da postane enkratno in šokantno razkritje.

3.3 Socializacija otroka

"Raziskovalci ugotavljajo, da imajo otroci, ki so posvojeni iz vzhodne Evrope, več težav pri razvijanju varne navezanosti kot posvojeni otroci iz drugih regij po svetu." (Palacois, 2009, v Zaviršek, 2012, str. 169).⁴ Razlog naj bi bil v tem, da skoraj vsi vzhodnoevropski otroci živijo v domovih za otroke ali sirotišnicah, v katerih se je zamenjalo veliko osebja in so bili deležni malo besedne interakcije ter čustvenih odzivov. Na primer, otroci v ruskih domovih za otroke so polovico časa preživeli sami, dojenčki pa so sami celo 65 odstotkov časa, kar je vplivalo na razvoj njihovega govora. Druge raziskave potrjujejo zaostanek v razvoju otroka, saj otroci v sirotišnicah ne dobijo dovolj dražljajev in spodbud za raziskovanje in razvoj (Zaviršek, 2012, str. 169).

'Težavni otroci' so v resnici tisti, ki so preživeli največ izgub in potrebujejo od staršev več čustvene bližine ter večje zmožnosti opazovanja in razumevanja otrokovih občutkov in potreb (prav tam, str. 171). Posvojeni otroci se tudi v njihovi družini še vedno oklepajo nekaterih načinov vedenja, čustvovanja, odzivanja in ne nazadnje strategij preživetja, ki so jih razvili v instituciji, kjer so bile njihove čustvene in telesne potrebe zanemarjene. A raziskave kljub slabemu in težkemu začetku potrjujejo, da se začnejo stvari kmalu po namestitvi v stabilno družinsko okolje izboljševati. Še posebno do očitnega izboljšanja pride v družinah, kjer imajo tudi starši izkušnjo varne navezanosti. "Starši, ki posvojijo otroka iz tujine, imajo glede na tuje raziskave praviloma višji ekonomski standard, višjo izobrazbo, boljšo socialno mrežo, izražajo veliko zadovoljstva v partnerstvu in preživijo z otroki več časa, kot ga v povprečju preživijo drugi starši. Vse to otrokom pomaga okrevati" (prav tam, str. 176).

K socializaciji otroka, ki je posvojen iz druge države, sploh če se ta tudi kulturno razlikuje, sodi tudi proces etnizacije. Tu gre za pretirano poudarjanje etničnih oznak posameznika in pojasnjevanje določenih posameznikovih značilnosti, ki so postavljene zgolj na podlagi etničnosti in kulture ter razumljene kot nekaj prirojenega in ne družbenega. Zavirškova navaja primer romskih otrok in smisla za glasbo. "Etnizacija se kaže v stereotipnih predstavah strokovnih delavk in delavcev pa tudi staršev o pripadnikih določene etnične skupine, ki naj bi imeli zaradi etnične pripadnosti enkrat še posebej pozitivne 'naravne' darove, drugič pa naravno dane pomanjkljivosti" (prav tam, str. 187). Pripisovanja značilnosti in sposobnosti je del družbenih stereotipov, s katerimi

---

⁴ Palacios, J., Román, M., Moreno, C. in León, E. (2009). Family context for emotional recovery in internationally adopted children. *International social work*, 52(5), 609–620.

se morajo posvojitelji pogosto soočati, ali pa se celo odločijo in zavestno posvojijo otroka bele polti. Tisti, ki posvojijo otroka druge rase, se srečujejo z vsakdanjim rasizmom. Sem sodijo "buljenje, dotikanje, denormalizacija v obliki vprašanj, etnizacija, zavestno zamolčanje, da je otrok iz drugega etničnega okolja" (prav tam, str. 189).

V socializacijo otrok spada tudi kulturna socializacija, pri kateri lahko starši otrok iz tujine vzpostavijo povezavo s kulturno dediščino in pripadnostjo novi kulturni skupini. "Če je bilo v preteklosti najpomembnejše, da se razlike in etnične posebnosti izbrišejo, danes velja prav nasprotno, da se etnične in kulturne razlike priznajo kot specifične, hkrati pa v teh posebnostih prepoznajo enakosti in priložnosti medkulturnega učenja" (Zaviršek, 2012, str. 195). Kulturna socializacija traja vse življenje, vzporedno z njo pa lahko starši spodbujajo spretnosti bikulturnosti, kjer gre za to, da se otroci prilagajajo in prehajajo med dvema kulturama, to pa pri otroku spodbuja samozavest in občutek kulturne pripadnosti in se ne počuti izločen ne iz ene, ne iz druge etnične skupine.

4 PROCES MEDNARODNE POSVOJITVE

4.1 Otrokove pravice v mednarodnih pravnih aktih

Človekove pravice so del vsake moderne demokratične družbe. S splošno deklaracijo človekovih pravic, ki je bila sprejeta leta 1948, in sprejetjem drugih pomembnih aktov so postale formalna ideologija modernega sveta. "Nanje se ne sklicujejo le številni demokratično in humanistično usmerjeni misleci in voditelji, pač pa tudi tiste oblastne elite, ki teh pravic *dejansko* sploh ne priznavajo. Človekove pravice so pogosto opora za spodbujanje vrednostno pozitivnega družbenega razvoja" (Cerar v Türk in drugi, 2002, str. 17). Človekove pravice so ena temeljnih predpostavk za razumevanje sodobne demokratične družbe, njenih pravnih in političnih sistemov, hkrati pa odgovarjajo na nekatera temeljna bivanjska vprašanja.

Po Cerar (v Türk in drugi, 2002, str. 20) se v filozofski, pravni in nenazadnje politični doktrini človekovim pravicam najpogosteje pripisuje naslednje lastnosti:

- 1) Temeljnost: človekove pravice so temelj vsem ostalim pravicam.
- 2) Splošnost: človekove pravice pripadajo vsem ljudem in za njih velja obči konsenz.
- 3) Vezanost na človeka: posamezniku pripadajo že po naravi.
- 4) Neodtujljivost: ker so eksistenčno povezane s posameznikom, jih ni možno odtujiti.
- 5) Absolutnost: imajo trajno eksistenco, torej ves čas človekovega obstoja, a so omejene s pravicami ostalih posameznikov.
- 6) Deklarativna narava artikulacije: ker so človekove pravice dane človeku že po naravi, jih lahko pravno in drugače le deklariramo in ne konstituiramo.
- 7) Moralnost: pravice in dolžnosti so v sferi človekove moralnosti.
- 8) Politična narava: imajo svojo težo, saj omejujejo politično oblast oziroma se v okviru politično konstituirane družbe tudi uresničujejo.
- 9) Pravnost: da bi bile te pravice zagotovljene, morajo biti pravno določene in zavarovane.

4.2 Najpomembnejši državni in mednarodni pravni akti

Temeljna izhodišča slovenskega družinskega prava vsebuje že Ustava Republike Slovenije, kjer so določene temeljne določbe o zakonski zvezi, zunajzakonski skupnosti in družini, varovanju materinstva, očetovstva, otrok in mladine, pravice in dolžnosti staršev in pravica o svobodnem odločanju o rojstvu otrok. Glavni zakonski vir družinskega prava pa je Zakon o zakonski zvezi in

družinskih razmerjih. V njem so urejena razmerja med starši ter njihovimi biološkimi in posvojenimi otroki v vseh oblikah družinske skupnosti.

Pri mednarodnih posvojitvah so pomembni zakon o mednarodnem pravu in postopku in njegova pravila o določanju prava, ki ga je treba uporabiti za civilnopravna razmerja z mednarodnim elementom (Rajgelj in Zaviršek, 2012, str. 56).

Mednarodnopravni položaj otroka se je začel oblikovati šele sredi druge polovice 19. stoletja. Prej so na otroka gledali kot na lastnino staršev, predvsem očeta, ki mu je otrok dolgoval vso pokornost. Tako je bil otrok objekt družine in države. Kot posebej ranljivi skupini se jim je najprej priznalo pravno varstvo, ki je prepovedovalo otroško delo, dobili so posebno varstvo v oboroženih spopadih in pravico do izobrazbe (obvezna osnovna šola). Šele v drugi polovici šestdesetih let 20. stoletja se je otrokom začelo posvečati več pozornosti in temu primerno tudi njihovi mednarodnopravni zaščiti (Tuš, 2007, str. 17).

Najpomembnejši mednarodni pravni vir je konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah.⁵ Najširše sprejeta mednarodna pogodba s področja varstva pravic otrok pa je Konvencija ZN o otrokovih pravicah (KOP)⁶, katere poglobitno določilo je, da mora biti otrokova korist glavno vodilo vseh dejavnosti, v katere je vključen. Na ravni Evropske komisije in Sveta Evrope sta v veljavi Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP)⁷ in Evropska konvencija o posvojitvi otrok⁸ (Rajgelj in Zaviršek, 2012, str. 58–60).

Vključeni v postopek mednarodne posvojitve pa se bolj kot s konvencijami in pravnimi določili v procesu srečujejo s socialnimi delavci in posameznimi centri za socialno delo. "Mednarodno socialno delo se sooča s številnimi temeljnimi problemi stroke v nastajanju. Poleg potrebe po oblikovanju enotne definicije ter natančni določitvi vsebine in metod dela se pojavlja tudi problem oblikovanja enotnih vrednot in etike za strokovno mednarodno delovanje" (Povodnik, 2006, str. 20). Socialni delavci se namreč pri delu z drugimi kulturami večkrat lahko srečajo z nasprotujočimi si vrednotami, hkrati morajo spoštovati človekove pravice in tudi zagovarjati spremembe kulturnih

---

⁵ Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah. (1999). *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, št. 14/99. 20.maj.

⁶ Konvencija o otrokovih pravicah - *Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25*, podpisana 20. novembra 1989, v New Yorku, v veljavi od 2. septembra 1990.

⁷ Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic. (1999). *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, št. 26/99. 23 oktober.

⁸ Evropska konvencija o posvojitvi otrok - *Svet Evrope*, podpisana 24. aprila 1967 v Strasbourgu, v veljavi od 26. aprila 1968.

praks, kadar so te diskriminatorne. Ob stiku različnih kultur je namreč že znano, da je univerzalnost koncepta človekovih pravic pod vprašajem.

4.3 Postopek mednarodne posvojitve v Sloveniji

Smernice za meddržavne posvojitve so bile prvič oblikovane pod pokroviteljstvom mednarodnega sveta za socialno varstvo. Projekt so pričeli leta 1979, prirejali so delavnice, seminarje ter različna srečanja v regijah po vsem svetu.

Na postopke pri mednarodnih posvojitvah je odločilno vplival evropski seminar o mednarodnih posvojitvah, ki je bil v Leysinu v Švici leta 1960. Tam so strokovnjaki iz različnih držav sprejeli načela, med drugim tudi, da je treba vedno, ko je to mogoče, najti za posvojitelje zakonski par v državi otroka. Posvojitvev otroka izven rodne države naj bi bil skrajni ukrep, ko drugače ni mogoče zagotoviti varstva otroka. To načelo najdemo v 140. členu slovenskega zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Rezar, 2009, str. 53).

Strokovnjaki na tem področju so se vseskozi zavzemali za to, da nacionalne vlade predvidijo zakonsko usmeritev in učinkovit nadzor za zaščito otrok ob mednarodnih posvojitvah. "Mednarodne posvojitve naj se ne bi opravljale, dokler ne bi bilo jasno, da je otrok pridobil dovoljenje za posvojitvev in dokler niso zbrani vsi potrebni dokumenti. Pomemben prelom glede otrokovih pravic je bila konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989, v Sloveniji je začela veljati septembra 1990" (prav tam). V konvenciji je zapisano, da je mednarodna posvojitvev možna šele takrat, ko so v rodni državi izkoriščene vse možnosti za otrokovo dobrobit. V njej je posebno opozorilo glede kupovanja otrok pod nazivom mednarodnih posvojitvev, ki ga morajo nadzorovati in preprečiti ustrezni ukrepi v državah ali mednarodne pogodbe. Konvencija o otrokovih pravicah je dokument, ki se ga morajo držati vse države podpisnice, a glede mednarodnih posvojitvev so v njej določene pomanjkljivosti. Leta 1993 so zato v Haagu sprejeli konvencijo o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, ki je postala najpomembnejši pravni vir za urejanje mednarodnih posvojitvev. Njena najpomembnejša načela se nanašajo na ukrepe za zaščito otroka v postopku mednarodne posvojitvev, izgradnjo sistema sodelovanja med državama, med katerimi poteka posvojitvev, in zavarovanje potrditve opravljene posvojitvev v drugih državah pogodbenicah. Konvencija z 48 členi na začetku poudarja, da mednarodna posvojitvev daje možnost, da je otroku, ki mu ne najdejo primerne posvojitelja v njegovi matični državi, zagotovljen posvojitelj iz druge

države. Poudarjeno je tudi soglasje bioloških staršev za posvojitev, ki ne sme biti izsiljeno proti plačilu ali s kakršnim koli drugim nadomestilom.

Slovenija v kontekstu mednarodnih posvojitvev sodi med države prejemnice otrok. "Meddržavna posvojitev pomeni dodatno izpostavljenost specifičnim stresnim situacijam tako za bodoče starše kot za otroke" (Rajgelj in Zaviršek, 2012, str. 77).

"Posvojitve kot socialnovarstveni ukrep za otroke v Sloveniji izvajajo javni zavodi (centri za socialno delo) po zakonskih pooblastilih. Centri za socialno delo odločajo o družinskih razmerjih v upravnem postopku, posledično pa po istem postopku odločajo tudi o posvojitvi. Pravila o postopku za posvojitev vsebuje zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), člani 146–51" (Rezar, 2009, str. 54).

S posvojitvijo med otrokom, ki je posvojen, in staršem, posvojiteljem, nastanejo enaka razmerja kot med biološkimi otroci in starši.

Bodoči posvojitelji se pri iskanju otrok obračajo predvsem na center za socialno delo, društva (pri nas deluje društvo posvojiteljskih družin Deteljica) in na različne forume, kjer starši, ki so že posvojili, delijo svoje izkušnje. Kot ugotavlja Rezarjeva, je v Sloveniji zelo malo socialnih delavcev in delavk, ki bi imeli izkušnje z mednarodnimi posvojitvami. Med prebiranjem različne literature in člankov na to temo, ki jih je sicer malo, človeku postane jasno, da je v Sloveniji na tem področju malo narejeno. Pri mednarodnih posvojitvah ima veliko vlogo tudi denar, saj stroški ene posvojitve iz tujine lahko sežejo tudi čez 20.000 evrov.

Še težje kot par posvoji individualna oseba. "Na centrih za socialno delo so poudarili, da v praksi ni veliko individualnih oseb (žensk), ki bi posvojile mlajšega otroka (npr. v tujini), sami pa jim jih tudi ne dajejo v posvojitev. Glede na to, da je otrok malo, jih raje dajejo parom, seveda zato, da se da otroku kar najboljše možnosti za razvoj" (Rezar, 2009, str. 55).

Starši se za mednarodno posvojitev večinoma odločajo zaradi dolgega čakanja v nacionalni državi in bi bili, če bi čakali tudi do deset let, kot je iz pogovorov izvedela Rezarjeva, že starejši starši. Možnost mednarodne posvojitve so jim predstavili sorodniki, prijatelji, znanci ali pa so o tem slišali iz medijev. Ti o mednarodnih posvojitvah poročajo veliko, a predvsem s senzacionalističnimi novicami, ki imajo naslove, denimo Madonna posvojila siroto iz Malavija ali Angelina bi spet posvojila. Te zgodbe imajo, kot pravi avtorica, dve plati, negativno, ki javnosti

mednarodne posvojitve prikazuje kot modno muho zvezdnic (v zvezi s tem sem zasledila tudi izjavo posvojiteljice, ki je dejala, da ima občutek, da vsi merijo na tisto Angelino ali ostale zvezde, vedno ko je mednarodna posvojitve, povežejo z zvezdami), in pozitivno, saj na tak način ljudem približajo pojem mednarodne posvojitve. S takšnimi novicami pa mediji ne prispevajo k boljšemu razumevanju in boljši prepoznavnosti problematike mednarodnih posvojitvev. "Velikokrat pišejo zelo populistično. Mediji konstruirajo dvome, ali je posvojitvev sploh dobra" (prav tam, str. 60).

Pri mednarodnih posvojitvah pa se postavlja še vprašanje o spremembi otrokovega okolja. "Z mednarodno posvojitvijo otrok zamenja geografsko, jezikovno, versko in kulturno okolje" (Kraljić, 2017, str. 69).

5 PRIMER DOBRE PRAKSE: ITALIJA

5.1 Primerjava statističnih podatkov med Slovenijo in Italijo

Po ocenah Združenih narodov je vsako leto po svetu posvojenih 260.000 otrok, kar pomeni, da je na 100.000 ljudi posvojenih manj kot 12 otrok, ugotavljajo pa še, da je številka posvojitve znotraj držav mnogo višja od mednarodnih posvojitvev. Po podatkih Evropskega parlamenta so med državami članicami EU velike razlike v deležu mednarodnih in notranjih posvojitvev. Medtem ko je bilo leta 2003 v Belgiji, Luksemburgu in Franciji več kot 90 odstotkov vseh posvojitvev mednarodnih, pa je mednarodnih posvojitvev na Portugalskem le en odstotek. Skupno razmerje za vse članice EU je 57 odstotkov za posvojitve znotraj posameznih držav in 43 odstotkov mednarodnih posvojitvev. Podatki, objavljeni na strani Evropskega parlamenta, kažejo, da je bilo v letih med 2004 in 2014 v povprečju letno posvojenih 11.610 otrok iz držav zunaj EU. Med državami z največ mednarodnimi posvojitvami v Evropski uniji močno prevladujejo Španija, Italija in Francija, te so v obdobju 2004 in 2014 zabeležile v povprečju med 2735 in 3081 mednarodnih posvojitvev na leto, medtem ko je prva država za njimi Nizozemska s povprečno 687 mednarodnimi posvojitvami, Švedska s 686 in Danska s 547 mednarodnimi posvojitvami v enem letu. Največ otrok prihaja iz Rusije, sledijo Etiopija, Kitajska, Kolumbija, Vietnam in Ukrajina.

V Italiji je na leto v povprečju 3037 mednarodnih posvojitvev, v obdobju med letoma 2004 in 2015 je bilo po podatkih na strani statista.com največ mednarodnih posvojitvev, 4130, leta 2010, leto kasneje jih je bilo sto manj, od leta 2012 naprej pa je padec občutnejši, saj se je leta 2012 število mednarodnih posvojitvev znižalo za 1000, leta 2015 pa jih je bilo 2216. Trend upadanja posvojitvev v državah članicah EU je opazen tudi po podatkih Eurostata. Takšno vedenje je zaznati tudi v Sloveniji, kjer je bilo največ mednarodnih posvojitvev leta 2012, ko je bilo iz tujine posvojenih 35 otrok, leto kasneje je številka padla na 15, lansko leto, 2017, pa je bilo posvojenih 12.

Razloge za upad števila mednarodnih posvojitvev na ravni vseh članic EU lahko poiščemo med tistimi, ki veljajo za upad mednarodnih posvojitvev po vsem svetu. Jean-François Mignot pravi, da teh ne gre iskati v manjši potrebi parov ali posameznikov po posvojitvi, temveč so razlogi demografski in ekonomski: zmanjševanje smrtnosti in višanje življenjskega standarda v državah, od koder je bilo največ otrok za posvojitvev, zmanjšujeta število sirot. Drugi razlog je dostopnost

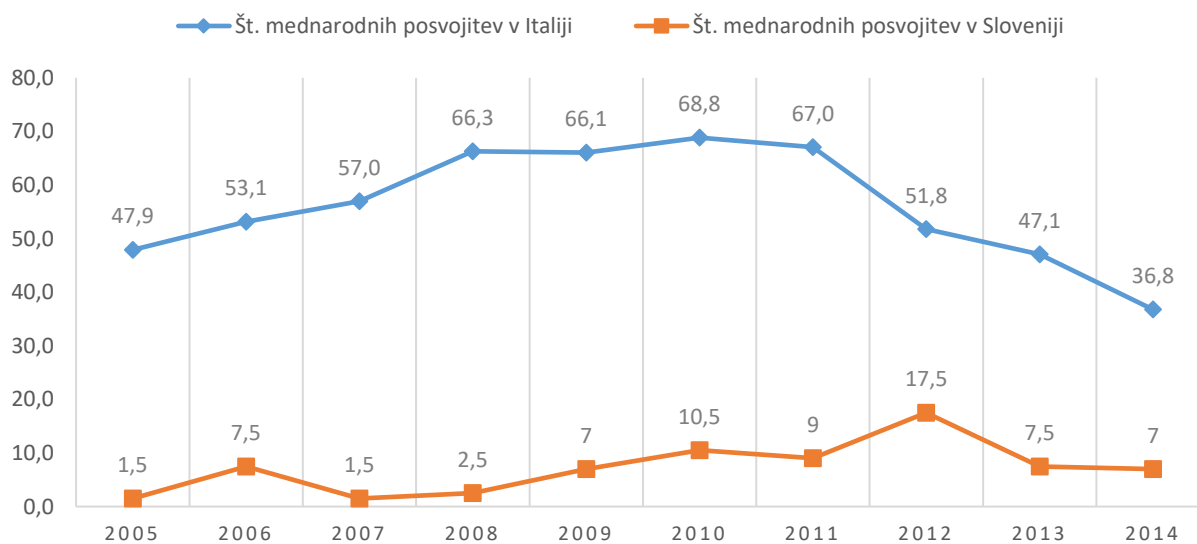

kontracepcije in prekinitve nezaželene nosečnosti, ki prav tako zmanjšuje število nezaželenih otrok (Mignot, 2015, str. 2).

Tudi za primerjavo s Slovenijo sem uporabila podatke za desetletno obdobje, vendar sem začela pri letu 2005, saj so na ministrstvu za notranje zadeve matični register za vpis in spremljanje števila posvojitvev, med njimi ločeno mednarodnih, vzpostavili šele avgusta 2005. V tem obdobju je bilo v Sloveniji v povprečju na leto posvojenih 14 otrok iz drugih držav.

Iz podatkov Evropskega parlamenta in našega ministrstva za notranje zadeve torej izračunamo, da je v Italiji 50 posvojitvev na milijon prebivalca, v Sloveniji pa 7, kar pomeni, da je v Italiji sedemkrat več mednarodnih posvojitvev kot pri nas. Primerjavi sta vidni v spodnji tabeli.

Slika 5.1: Razmerje mednarodnih posvojitvev med Italijo in Slovenijo v desetletnem obdobju na milijon prebivalcev

5.2 Primerjava postopkov posvojitve med Slovenijo in Italijo

Po številnih raziskavah in pogovorih, ki so jih že omenjeni avtorji izvedli med slovenskimi posvojitelji, sklepamo, da proces od oddaje vloge do popolne posvojitve v Sloveniji ni enostaven. Posvojitve slovenskih otrok imajo eno najbolj očitno značilnost, in sicer, da je postopek izredno dolg, za mednarodne posvojitve pa je značilno nepoznavanje postopkov in pomanjkanje izkušenj socialnih delavcev. Zato me je zanimala primerjava z državo prejemnico, ki prav tako kot Slovenija

sodi med razvite države zahodnega sveta. Izbrala sem Italijo, ki je po številu mednarodnih posvojitvev na leto med najvišjimi v EU, pred njo je le Španija. V obdobju med letoma 2004 in 2014 je bilo v Italiji vsako leto po podatkih Eurostata v povprečju posvojenih 3037 otrok, ki so prišli iz držav izven EU.

Kljub temu da je Italija med državami, ki so najvišje na lestvici po številu mednarodnih posvojitvev, pa postopki posvojitve tam niso bistveno enostavnejši, določeni zakoni jo še bolj otežujejo. Postopek mednarodne posvojitve se začne na zahtevo oseb, ki želijo posvojiti otroka, za pomoč se obrnejo na specializirane agencije, ki se ukvarjajo z mednarodnimi posvojitvami. Zadevo obravnava komisija za mednarodne posvojitve (ital. la Commissione internazionale per le adozioni), končno odločitev pa sprejme sodišče za mladoletne (Zaviršek, 2009b, str. 59). Sodišče odloča na podlagi socialnega poročila, ki ga sestavijo socialne službe. "Z interdisciplinarnim pristopom se ugotavlja razmerja med posvojiteljema. Poročilo je sestavljeno iz informacij o osebni, družinski in socialni zgodovini kandidatov" (Podbevšek in Šolar Meglič, 2009, str. 117). Ko sodišče odloči, ali je par primeren za posvojitve, osebama, ki želita posvojiti, izda odločbo o poskusnem obdobju posvojitve, ki traja do enega leta. Po uspešno opravljeni poskusni dobi lahko osebi dejansko in dokončno posvojita otroka. V tem času lahko tudi biološka starša podata vlogo za preklic posvojitve. Po končani poskusni dobi je postopek posvojitve končan, otrok, ki je bil posvojen, pa pridobi enak status kot biološki otrok osebe, ki ga je posvojila. Osebi, ki sta posvojili, lahko tudi spremenita otrokov priimek (Zaviršek, 2009b, str. 61).

Tako kot v Sloveniji, ki bodočim staršem nudi podporo v obliki različnih društev, je priprava na posvojitve predvidena tudi v Italiji. Izvajajo jo zasebne organizacije in posvojiteljske agencije. Socialne službe in pooblaščenih zasebni organi opozarjajo na težave, ki jih lahko prinese posvojitve, rezultat tega ozaveščanja pa je večja ponudba podpornih storitev, namenjenih posvojiteljskim družinam. V Italiji je sistem podpore posvojiteljev dober, saj obstaja veliko organizacij, ki so namenjen prav posvojiteljem in posvojencem.

Zanimiva razlika med zakoni o posvojitvah v Sloveniji in Italiji pa je italijanski predpis, ki prepoveduje, da bi posvojenemu otroku dejstvo, da je posvojen, ostalo skrito. Otrok mora biti o tem obveščen, a je čas, ko bo za to izvedel, prepuščen odločitvi staršev.

Iz omenjenih podatkov torej lahko zaključimo, da so postopki posvojitve v Italiji v primerjavi s Slovenijo strožji. Zahteve, ki so predpisane, niso zgolj formalne narave, sodišča morajo dobiti celovit pregled kandidatov, ki so v postopku nadzorovani in spremljani.

A čeprav so postopki zahtevnejši, sta ravno jasno določena ureditev in delo z agencijami, ki postopke olajšajo in pospešijo, najverjetneje razlog, da je v Italiji mednarodnih posvojitve veliko. V Sloveniji se morajo bodoči posvojitelji soočati z nejasnimi postopki in so bolj ko ne prepuščeni svoji iznajdljivosti.

6 ZAKLJUČEK

Glede na število oddanih vlog na centre za socialno delo je parov, ki bi posvojili, več, kot je otrok, ki so oddani v posvojitev, zato Slovenija v kontekstu mednarodnih posvojitvev sodi med države prejemnice. A po izkušnjah parov oziroma posameznikov, ki so oddali vlogo za posvojitev, so pristojni organi, torej centri za socialno delo in njihovi zaposleni, na področju mednarodnih posvojitvev premalo izkušeni in premalo izobraženi. Nepoznavanje in zmeda s postopki morebitne bodoče posvojitelje bega, verjamem pa, da marsikateri tudi odvrne od želje po posvojitvi. Centri za socialno delo so zadržani do uvedbe agencij, ki so značilne za tujino, nasprotujejo celo centralnemu prevzemu postopkov mednarodne posvojitve, ki bi pomenil, da te za celotno regijo ureja en center in ne posamezni v vsaki občini. Sklepam lahko, da se pristojni bojijo, da bi bolj urejen sistem posvojitve (ki hkrati pomeni tudi enostavnejšo pot) pri marsikom vzbudil misel o (pre)lahki poti do otroka in posledično dvome o resnični želji po skrbi za otroka, o mišljenju, da lahko otroke iz tujine posvojijo le premožnejši ...

Iz primerjave s sosednjo državo Italijo, ki prav tako sodi med države prejemnice, lahko vidimo, da kljub strogo nadzorovanemu in zahtevnemu postopku lahko povišamo število posvojitvev. Pari oziroma posamezniki, ki bi si želeli posvojiti, so namreč pripravljeni iti skozi vse potrebne postopke, le da so ti jasno določeni. Proces, skozi katerega gre par v Italiji, je prav tako dolgotrajen, nadzorovan na sodišču, a je jasen in vnaprej poznan. Bodoči posvojitelji se tako zavestno odločijo, vedo, kaj jih čaka, in postopajo po korakih, ki so zakonsko sprejeti. Pri nas pa vedo le, da morajo do centra za socialno delo, kjer pa je marsikaj odvisno od socialnega delavca, ki jim je dodeljen, in njegove subjektivne zavzetosti.

V obeh državah, ki sem ju primerjala, je sicer zaznati upad števila mednarodnih posvojitvev, a ta je značilen za celotno, svetovno družbo. Ne moremo reči, da je upadajoči trend posvojitvev posledica manjšega zanimanja posvojiteljev, temveč je manj otrok, ki so dani v posvojitev, saj življenjski standard v državah izvora narašča, vedno boljša pa je tudi ozaveščenost o kontracepciji. Kljub upadu uresničenih posvojitvev je razkorak med številom oddanih vlog in številom realiziranih posvojitvev v Sloveniji tolikšen, da lahko sklepamo, da gre za sistemsko težavo, ki bi bila lahko v prid vseh, posvojiteljev in otrok, rešena.

7 VIRI

1. European Parliament, European Union. (2016). *Adoption of children in the European Union*. Strasbourg: European Parliament. Dostopno prek [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583860/EPRS_BRI\(2016\)583860_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583860/EPRS_BRI(2016)583860_EN.pdf)
2. Goody, J. (2003). *Evropska družina: zgodovinskoantropološki esej*. Ljubljana: Založba *cf.
3. Klun, M. (2008). *Posvojitev otrok kot oblika socialnega starševstva* (diplomska naloga). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Dostopno prek <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/ediplome/senddoc/335>
4. Kraljić, S. (2017). International adoption - does corruption undermine its noble purpose? *5. Tradicionalni pravni simpozij Pravne fakultete univerze v Ljubljani, Pravne fakultete Univerze Özyegin Istanbul in Pravne fakultete Univerze v Mariboru: Korupcija – odstopanje ali neločljiv del človeške družbe? Nekateri pravni premisleki*. Maribor: Pravna fakulteta Maribor. Dostopno prek <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/198>
5. Mignot, J. (2015). Why is intercountry adoption declining worldwide? *Population and societies*, (519), 1–4. Dostopno prek https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/23160/population.and.societies.2015.519.adoption.world.en.pdf
6. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (b.d.). *Posvojitve*. Dostopno prek http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/posvojitve/
7. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (b.d.). *Rejništvo*. Dostopno prek http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/rejnistvo/
8. Podbevšek, M. in Šolar Meglič, P. (2009). *Priprava na posvojitev v Sloveniji in Evropski uniji* (diplomska naloga). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Dostopno prek <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/ediplome/senddoc/309>
9. Povodnik, N. (2006). *Kulturni nesporazumi kot izziv medkulturnega socialnega dela* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za socialno delo. Dostopno prek http://dk.fdv.uni-lj.si/delamag/mag_Povodnik-Natalija.pdf
10. Rezar, I. (2007). *Mednarodne posvojitve v Sloveniji* (diplomska naloga). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

11. Rezar, I. (2009). Mednarodne posvojitve kot oblika socialnega starševstva. *Socialno delo*, 48(1/3), 51–64, 188, 194. Ljubljana. Dostopno prek <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-TFW3YLGY>
12. Statista. The Statistics Portal. (b.d.). *Italy: number of intercountry adoptions 2004-2015*. Dostopno prek <https://www.statista.com/statistics/586596/children-intercountry-adoption-italy/>
13. Tuš, N. (2006). *Ukradeni otroci* (diplomska naloga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Tus-Nina.PDF>
14. Türk, D., Accetto, M., Cerar, M., Grilc, P., Mavčič, A., Perenič, A., ... Zagorac, D. (2002). *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.
15. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih – ZZZDR (1977). *Uradni list RS št. 69/04*. Sprejet 1. januarja. Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>
16. Zaviršek, D. (2009a). Med krvjo in skrbjo: socialno starševstvo kot širitev koncepta starševstva v današnjem svetu. *Socialno delo*, 48(1/3), 3–16, 186, 193. Ljubljana. Dostopno prek <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-WGPMXR14>
17. Zaviršek, D. (2009b). *Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve* (raziskovalno poročilo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo in Inštitut RS za socialno delo. Dostopno prek http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/posvojitve_postopki_organizacija_standardi.pdf
18. Zaviršek, D. (2012). *Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse: razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
19. Zorn, J. (2005). *Globalni standardi izobraževanja in usposabljanja za socialno delo: Predlog etičnega kodeksa v socialnem delu*. Ljubljana: Skupnost centrov za socialno delo. Dostopno prek https://www.fsd.uni-lj.si/mma_bin.php?id=2011102613090156